

Ett systematiskt kvalitetsarbete under lupp

En granskning av strukturer och stödstrukturer i
förskolans systematiska kvalitetsarbete

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställning	1
Bakgrund	2
Begreppsförklaringar	2
Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan	2
Kvalitetsarbete, stödstrukturer och dokumentation	3
Genomförande	4
Resultat	5
Kartläggning	5
Styrkor i strukturer och stödstrukturer	6
Riktning för kvalitetsarbetet	6
Tillvaratagande av tidigare kompetensutvecklingsinsatser	7
Svagheter i strukturer och stödstrukturer	8
Omfattning och karaktär	8
Mängd och användning av begrepp	9
Diskussion	10
Lärdomar	11
Referenser	13

Inledning

Systematiskt kvalitetsarbete väcker många känslor och kan ge upphov till en hel del frustration hos skolhuvudmän, rektorer och förskolepersonal. Frustrationen kan förstärkas av att det inte finns tydliga instruktioner i styrdokument om hur det ska bedrivas. Det leder i många fall till osäkerhet hos rektorer och/eller skolhuvudmän och till att man för säkerhets skull dokumenterar mer än nödvändigt. Bornemark (2018) uttrycker att kvalitetsarbete med dess stödstrukturer kan leda till ökad dokumentation och i värsta fall till att fokus tas från barnen. Detta bidrar istället till en parallell verksamhet och en så kallad förpappring. Arbetet kan då bli onödigt belastande och leda till att luftslopp byggs istället för att, som syftet är, bidra till barns utveckling och lärande (Emilson, Bjervås & Karlsudd, 2021).

Eidevald (2017) lyfter fram betydelsen av att förskolans profession därför kritiskt granskar huruvida de strukturer och stödstrukturer som används i kvalitetsarbete bidrar till att grundläggande värden och intentioner efterlevs. Eftersom stödstrukturer är ett sätt att skapa förutsättningar för hur arbetet ska genomföras och påverkar arbetet mot ett visst innehåll är det nödvändigt att kritiskt granska de egna. De fungerar som både styrande och normerande och visar på vilka målområden som fokuseras och därmed samtidigt osynliggör andra (Löfdahl Hultman, Folke Fichtelius & Löfgren, 2015).

Rektor har en betydande roll i att skapa förutsättningar för sitt systematiska kvalitetsarbete och förankra dessa i verksamheten (Skolforskningsinstitutet m.fl., 2020). Två av rektorerna i ett förskoleområde i Ängelholms kommun har visat professionellt mod genom att tillfråga huvudmannen om hjälp med att kritiskt granska områdets strukturer och stödstrukturer för sitt systematiska kvalitetsarbete.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att generera lärdomar om hur strukturer och stödstrukturer kan påverka ett systematiskt kvalitetsarbete. Vi ställer följande fråga: Vilka styrkor och svagheter framträder i dessa förskolors strukturer och stödstrukturer för det systematiska kvalitetsarbetet?

Bakgrund

I bakgrunden ges en kortfattad beskrivning av det systematiska kvalitetsarbetet i förskolan enligt de styrdokument som finns och därefter några nedslag i forskning om förskolans kvalitetsarbete och dokumentation. Först följer en begreppsförklaring över några begrepp som används i texten och hur de ska förstås i denna rapport.

Begreppsförklaringar

Med *förskolepersonal* menas all personal som arbetar med förskolebarnen som förskollärare, barnskötare och övrig personal.

I ett *förskoleområde* ingår flera förskolor och flera rektorer.

När vi hänvisar till *dokument* menas de nio granskade dokumenten i studien. Dokumenten har olika omfattning och olika utformning. De benämns som dokument nummer 1, nummer 2 osv. Dokumenten finns namngivna och beskrivna längre fram i texten (tabell 1).

Med begreppet *struktur* menas en struktur avseende tid och aktivitet, men även på vilket sätt det systematiska kvalitetsarbetet genomförs.

Med begreppet *stödstruktur* menas det stöd i form av bilder, frågor, mallar, rubriker, underrubriker, instruktioner och beskrivningar som finns i de nio dokumenten som granskats.

Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan

I Skollagen (2010) tydliggörs det systematiska kvalitetsarbete (SKA) som ska bedrivas inom svensk förskola och skola. Både huvudman och enhet ska systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen (Skollagen, 2010). Syftet med systematiskt kvalitetsarbete i förskolan är bland annat att synliggöra vilken utbildning verksamheterna genomför och resultatet av densamma (Skolverket, 2015). Arbetet ska bidra till att nationella mål uppfylls (Skollagen, 2010). Specifikt för förskolan finns 33 nationella mål i läroplanen som ska följas upp (Skolverket, 2018). Det systematiska kvalitetsarbetet liknas vid en cyklisk process som startar i en nulägesbeskrivning kopplad till de nationella målen och kraven i skollag och läroplan. Förutsättningar, arbetsprocesser samt organisering och genomförande av undervisning ska ingå i det systematiska kvalitetsarbetet (Skolverket, 2015). För att synliggöra vilka utvecklingsbehov förskolan har behövs en analys och bedömning av nulägesbeskrivningen (Skolverket, 2018).

Mål och förväntade effekter formuleras utifrån analys och bedömning men också utifrån erfarenheter och forskning. Därefter beslutas och genomförs insatser. Genomförandet och utfallet av insatserna dokumenteras och värderas i förhållande till nationella mål, insatser och förväntade effekter (Skolverket, 2015). Rektor ansvarar för det systematiska kvalitetsarbetet, där förskolepersonal ska medverka och barn samt vårdnadshavare ska ges möjlighet till deltagande. De olika delarna av SKA-processen ska dokumenteras, dels för att skapa möjlighet till delaktighet (Skollagen, 2010), dels för att synliggöra kvalitet och likvärdighet. Dokumentationen ger möjlighet att sprida kunskap om vad som leder till framgång (Skolverket, 2015).

Kvalitetsarbete, stödstrukturer och dokumentation

Skollag och Läroplan för förskolan är bindande och det finns krav på att rektorer och personal omsätter styrdokumentens bestämmelser och formulerade mål i utbildningen (Englund, Forsberg & Sundberg, 2012). Eftersom styrdokumentet är formulerade utifrån mål skapar det möjlighet för rektorer och förskolepersonal att avgöra hur uppdraget ska omsättas till verksamhet (Engdahl & Eidevald, 2018). Målstyrningen signalerar tillit till förskolans yrkesprofessioner då styrdokumentet inte formulerar hur uppdraget ska genomföras (Berntsson, 1999). Det innebär att delar av styrdokumentet är tolkningsbara och öppnar upp för flera möjliga handlingsalternativ att iscensätta kvalitetsarbete på. Tolknings- och handlingsutrymmet kan ses som en möjlighet, men kan också leda till osäkerhet om hur kvalitetsarbete ska utföras (Eidevald, 2017).

För att möta denna osäkerhet kring genomförandet av SKA erbjuds olika strukturer och stödstrukturer både från nationellt och lokalt håll. Stabila strukturer ses som en central del i att nå framgång med SKA (Skolforskningsinstitutet m.fl., 2020). Strukturer och stödstrukturer för kvalitetsarbete kan underlätta arbetet då de till exempel kan ge stöd vid dokumentation. Vidare kan stödstrukturer bidra till att personalen arbetar systematiskt med dokumentation (Kang & Walsh, 2018; Severinsson & Elfström Pettersson, 2022). Efterfrågan av gemensamma stödstrukturer kan förstås som att förskolan saknar strategier för hur kvalitetsarbete ska bedrivas. Stödstrukturer kan vara en trygghet för förskolepersonal som upplever en osäkerhet i arbetet (Bjervås, 2021). Efterfrågan kan också förstås som att det finns en föreställning om att kvalitetsarbete bör se ut och ske på ett visst sätt (Lindgren, Eneflo, 2014). Kvalitetsarbetet kan riktnas genom skapandet av olika strukturer och stödstrukturer, något som sker både på nationell-, huvudman- och enhetsnivå. Här kan motsättningar upplevas som att

kvalitetsarbete, och dess stödstrukturer, både kan användas som redskap för verksamhetsutveckling och redskap för kontroll (Lager, 2015; Lindgren, 2020).

De strukturer och stödstrukturer som förskolepersonal förväntas använda i kvalitetsarbete styr och påverkar vilket innehåll ett arbete får. Det betyder att stödstrukturerna inte är neutrala, utan de påverkar vad som synliggörs av förskolans utbildning i kvalitetsarbetet och även vad som lyfts fram till dialog och reflektion i kollegiet. Samtidigt osynliggörs andra delar av utbildningen som inte efterfrågas (Elfström Pettersson, 2019; Severinsson & Elfström Pettersson, 2022). Det som synliggörs i kvalitetsarbete är oftast det som enkelt går att fånga, dokumentera och visa upp. Men allt går inte att dokumentera och synliggöra (Vallberg Roth, 2022). Det förskolepersonal väljer att dokumentera kan i slutändan leda till att de värderar det som dokumenteras, istället för att dokumentera det som värderas (Biesta, 2011). Stödstrukturer av olika slag kan även leda till "förpappring" och tendera att bli viktigare än kärnverksamheten (Bornemark; 2018). Risken är då att det skapas en pseudoverksamhet, eftersom dokumentation inte tycks fånga det som händer i förskolan, utan snarare fångar det önskvärda och det som ser bra ut i dokumentationen (Lindroth, 2018).

Genomförande

Nedan följer en beskrivning av hur kartläggning och efterföljande dokumentanalys genomförts. Arbetsprocessen kan beskrivas i tre steg. Första steget var att fördjupa förståelsen för systematiskt kvalitetsarbete i förskolan. I detta steg lästes olika styrdokument (Skollag, Läroplan, Skolverkets stödmaterial) för att få en bild av hur de beskriver systematiskt kvalitetsarbete. Därefter identifierades forskningslitteratur kring förskolans arbete med systematiskt kvalitetsarbete och dokumentation. Delar av denna litteratur lästes gemensamt medan annan litteratur fördelades mellan deltagarna. I steg två gjordes en kartläggning av förskolans dokument. I det tredje steget genomfördes en analys av strukturer och stödstrukturer i dokumenten.

Utgångspunkt i analysen har varit att identifiera styrkor och svagheter i relation till styrdokumentens krav på innehåll utifrån ett användarperspektiv. I det första skedet analyserades dokumenten var för sig. I analysen användes tabeller som bidrog till en förståelse för varje dokumentets styrkor och svagheter. Samtal kring analysen fördes kontinuerligt i gruppen. Därefter gjordes en övergripande analys i relation till samtliga dokument som en helhet. Styrkorna liksom svagheter jämfördes inbördes för att hitta likheter och skillnader. Dessa har därefter vidare sorterats och klustrats, för att slutligen formuleras i fyra underteman, två i relation till styrkor och två till svagheter.

Då deltagarna i FoU-gruppen arbetar med systematiskt kvalitetsarbete på olika arenor tolkar vi det vi läser genom våra erfarenheter och färgade glasögon, något som i sin tur påverkar vårt arbete. Vi har i arbetet varit medvetna om detta och problematiserat det. Därför har vi också varit noggranna med att om och om igen återvända till dokumenten för att säkra saklighet i kartläggning och analys. Resultatet ska läsas och förstås mot denna bakgrund. Under processen har vi haft avstämningar med rektorerna vid två tillfällen för att säkerställa att vi har en gemensam förståelse för uppdraget. Vi har även haft interna granskare för att säkra trovärdigheten, våra tolkningar och etiska ställningstaganden.

Resultat

De nio dokumenten har kartlagts och analyserats i relation till styrdokument och forskning. Vi inleder resultatavsnittet med att presentera kartläggningen i tabellform. Därefter presenteras de styrkor och svagheter som identifierats i totalt fyra underteman, där två är riktade mot styrkor och två mot svagheter. De fyra temana är benämnda enligt följande:

Styrkor

- Riktning för kvalitetsarbete
- Tillvaratagande av tidigare kompetensutvecklingsinsatser

Svagheter

- Omfattning och karaktär på dokument
- Mängd och användning av begrepp

Kartläggning

I tabellen nedan presenteras kartläggningen av alla nio dokument som ingick i undersökningen. I kartläggningen framkommer att dokumenten är av olika karaktär. Exempelvis innehåller dokument 1 information medan dokument 2 är ett dokumentationsunderlag med inslag av information och instruktion. Rektors SKA mall (dokument 7) kan tolkas som en checklista. Dokument 3 och 8 utgörs av olika stödmallar. Omfattningen varierar från 1-28 sidor och totalt består materialet av 63 sidor. Dokumenten har också olika målgrupper. Av de nio dokumenten riktar sig två till rektor och sju till förskolepersonal.

Nr	Benämning	Karaktär	Innehåll	Antal sidor	Nivå
1	Verksamhetsidé	information	Dokumentet beskriver den övergripande idén om verksamheten och vilken riktning den ska ha. Den innehåller verksamhetsidé, målområde, indikatorer samt en beskrivning av vad det innebär för arbetslagen	2	Personal
2	SKA-mall	dokumentationsunderlag	Dokumentet riktar sig till avdelningsnivå och utgör huvuddokument i det systematiska kvalitetsarbetet. Dokumentet innehåller bilder över det pedagogiska året, verksamhetsidén och olika stödstrukturer för dokumentation.	28	Personal
3	Stödmaterial SKA	stödmallar	Dokumentet innehåller förslag på olika stödmallar, av blandad karaktär, att använda i olika delar av det systematiska kvalitetsarbetet. Det kan exempelvis vara analysmallar utifrån olika teorier, pedagogisk planering och tankekartor, men också hur förskolepersonal kan arbeta med dessa mallar.	13	Personal
4	Kartläggning på individnivå	dokumentationsunderlag	En kartläggningsmall för att dokumentera barns förmågor, lärmiljö och mål på individnivå.	2	Personal
5	Dokumentationsmall	dokumentationsunderlag	En mall för att stödja planering (vad, när, hur) av undervisning och en mall för uppföljning av undervisning.	2	Personal
6	Samarbetande arbetslag	instruktion	Dokumentet beskriver när och hur arbetslagen möter varandra i kollegialt lärande. Dokumentet innehåller stödfrågor till de olika tillfällena.	2	Personal
7	Rektors SKA-mall	checklista	En lista med tretton rubriker kopplade till olika delar av det systematiska kvalitetsarbetet.	1	Rektor
8	Analysmall	stödmall/instruktion och dokumentationsunderlag	Dokumentet är en instruktion till hur en analys kan genomföras. Den innehåller bilder och stödmallar att dokumentera i.	10	Personal
9	Lokal utvecklingsplan - LUP	dokumentationsunderlag	Dokumentet är en mall för lokal utvecklingsplan i vilken rektor ska skriva fram: utvecklingsområden, orsaker, mål, insatser, dokumentation, förväntade effekter, löpande uppföljning och utvärdering. Stödstrukturen tillhandahålls av huvudman.	3	Rektor

Tabell 1. Kartläggning av dokument

Styrkor i strukturer och stödstrukturer

Riktning för kvalitetsarbetet

I analysen framgår en riktning för verksamheten och en struktur över systematik och arbetsgång i det systematiska kvalitetsarbetet. Exempelvis finns ett årshjul (dokument 2) som utgår från Skolverkets arbetsprocess där en schematisk bild av det systematiska kvalitetsarbetet kopplas till förskolans processer beskrivna månad för månad. Stödstrukturer i form av exempelvis bilder möjliggör en

gemensam förståelse för, och framförhållning i, arbetet. Enligt vår tolkning kan det ge en tydlighet om hur arbetslagen förväntas medverka i områdets systematiska kvalitetsarbete och en möjlighet för dem att planera för sitt deltagande. Känslan av sammanhang och begriplighet för förskolepersonalens medverkan i det systematiska kvalitetsarbetet kan på så sätt förstärkas.

Verksamhetsidén (dokument 1) synliggör hela förskoleområdets inriktning och besvarar både frågan vad som ska åstadkommas och till viss del också hur. Dokumentet inleds med deras verksamhetsidé som lyder: Skapa en tillgänglig undervisning för alla barn där utbildningen är begriplig, hanterbar och meningsfull. Detta tolkar vi som en ambition att utgå från barnets behov för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. För att synliggöra varje barns utveckling finns olika stödstrukturer att tillgå. Exempelvis framgår i årshjulet (dokument 2) två planerade nedslag då barnens behov ska vara i fokus. I samma dokument finns också en stödstruktur inspirerad av Partanens behovstriangel (2019) som ska användas. Ytterligare ett exempel är Kartläggning på individnivå (dokument 4) som ska synliggöra barns förmågor, deras lärmiljö och mål på individnivå. Dessutom finns andra valfria stödstrukturer (dokument 3), så som zonen för intimitet (jmf. Hundeide, 2001) och kartläggning av barns tankar, som också kan vara till hjälp för att beskriva barnen. Vår tolkning är att stödstrukturerna kan bidra till att barnen synliggörs.

Sammanfattningsvis visar dokumenten att det finns en systematik och riktning som vi tolkar kan bidra till personalens möjlighet att vara delaktiga i SKA. De dokument som beskriver inriktningen för arbetet synliggör en ambition att sätta barnet i centrum för det systematiska kvalitetsarbetet och kan leda till att personalen har barnets lärande i förgrunden.

Tillvaratagande av tidigare kompetensutvecklingsinsatser

Analysen visar att det finns stödstrukturer som bidrar till att förskolan tar hand om tidigare utvecklingsarbeten. Stödstrukturer som har kopplingar till tidigare genomförd kompetensutveckling är samlade i ett gemensamt dokument (dokument 3). Detta kan möjliggöra att tidigare erövrad kunskap inte går förlorad och trängs bort av nya kompetensutvecklingsinsatser, utvecklingsarbeten, personalförändringar eller trender. Två sådana exempel är behovstriangeln (Partanen, 2019) och dimensioner för praktiskt yrkeskunnande (Hirsh, 2020). Dessa redskap finns på så sätt i verksamhetens minnesbank och försvinner inte för att ersättas med nya synsätt och perspektiv. Detta sätt att upprätthålla ett kollektivt minne i verksamheten, det vill säga att gemensamt bidra till att bevara erövrad kunskap, kan leda till att strukturer blir mindre sårbara. Förutom att man tydligt visar en vilja att ta hand om den kunskap man

erövat sedan tidigare synliggörs också en ambition att utforma undervisning och ett systematiskt kvalitetsarbete på vetenskaplig grund.

Sammanfattningsvis visar dokumenten ett försök att bevara tidigare erövrade kunskaper och stödstrukturer som kan bidra till att verksamhetens kollektiva kompetens vidmakthålls. Vi tolkar det som ett medvetet försök att tillvarata de insatser som gjorts på såväl kommunövergripande nivå som enhetsnivå i syfte att synliggöra att de hänger samman och kan komplettera varandra.

Svagheter i strukturer och stödstrukturer

Omfattning och karaktär

I kartläggningen synliggörs att materialet som används i det systematiska kvalitetsarbetet är omfattande. Dokument 1 är information och visar generella strukturer, medan andra är mer specifika i sin karaktär, (t.ex. dokument 4). Rektors SKA mall (dokument 7) kan tolkas som en checklista, andra dokument utgörs av olika stödmallar (dokument 3 och 8), och SKA-mall (dokument 2) är ett levande dokument som ska användas för dokumentation under hela läsåret. Det är inte tydligt hur dokumenten hänger ihop, vilka som måste användas respektive vilka som är valfria att använda. Detta leder till att materialet blir svårnavigerat och problematiskt att överblicka. Det framgår också att dokumenten har olika karaktär vilket kräver att användaren har god förståelse för hur och när de ska användas och av vem. Då vår tolkning är att tydlighet saknas riskerar dokumenten att inte utgöra det stöd de är tänkta att vara.

Ytterligare något som synliggörs i analysen är att majoriteten av dokumenten vänder sig till förskolepersonal och ska användas av dem. Enbart ett par dokument vänder sig specifikt till rektor (dokument 7 och 9). Rektors deltagande i det systematiska kvalitetsarbetet framgår inte tillräckligt tydligt i materialet. Detta tolkar vi som att SKA-processen är centrerad till förskolepersonal medan rektors roll är sekundär. Materialet synliggör inte heller barns och vårdnadshavares medverkan i arbetet. Vi tolkar det som att det systematiska kvalitetsarbetet är ett arbete som till största del genomförs av förskolepersonal.

Ett av de mest omfattande dokumenten, SKA-mall (dokument 2), riktar sig till förskolepersonal och består av en Powerpoint på 28 sidor där arbetsgången för läsåret beskrivs detaljerat. Vår tolkning är att detta dokument utgör navet i det kvalitetsarbete som genomförs på enheterna och det är här förskolepersonalen dokumenterar. Strukturen bygger på systematiken i den så kallade SKA-snurren - var är vi, vart ska vi, hur gör vi, hur blev det - men grumlans av moment som inte tydligt är en del av systematiken, till exempel *plan för främjande av*

likabehandling och *kvalitetssäkring*. Kvalitetssäkringen verkar ligga utanför förskolepersonalens nulägesbeskrivning trots att den borde vara en del i densamma. Detta bidrar till att momenten inte alltid kommer i kronologisk ordning utifrån SKA-snurran då exempelvis kvalitetssäkringen görs efter att nulägesbeskrivningen slutförts.

Sammanfattningsvis uppstår en otydlighet till följd av dokumentens omfattning, att de är av olika karaktär och ska användas på olika sätt samt att det finns en svårighet att se hur dokumenten i det systematiska kvalitetsarbetet är sammankopplade. En tolkning är att det systematiska kvalitetsarbetet verkar förstås som ett utvecklingsarbete av undervisning, vilket också har påverkat strukturer och stödstrukturers karaktär och omfattning.

Mängd och användning av begrepp

De analyserade dokumenten är begreppstäta, det vill säga de innehåller många begrepp som kräver förståelse för att kunna användas i samband med dokumentation. Exempel på begrepp som kräver gemensam förståelse är: kvalitet, kvalitetssäkring, dokumentation, plan, nulägesbeskrivning, mål, målkriterier, indikator, effekter, utbildning, undervisning i SKA etcetera. Vår tolkning är att begrepp är valda utifrån Skolverkets begreppsapparat samt utifrån exempelvis tidigare genomförda kompetensutvecklingsinsatser. Det finns också begrepp som vi tolkar växt fram i den egna verksamheten såsom 'undervisning i SKA'. Mängden begrepp utgör en risk att gemensam förståelse inte hinner skapas och ger därmed utrymme för olika tolkningar av vad som ska granskas och dokumenteras.

I materialet kan vi se att begreppsanvändningen inte alltid är konsekvent utan att det finns begrepp som används i olika sammanhang där det också synliggörs olika betydelser av begreppet. Exempelvis benämns ett moment i SKA-mall som 'var är vi' (dokument 2), vilket i Skolverkets modell innebär en nulägesbeskrivning, samtidigt finns det en egen rubrik 'nulägesbeskrivning' (dokument 2). Förskolepersonalen förväntas också vid formulering av 'vart ska vi' utgå från 'var är vi' och nulägesbeskrivningen (dokument 2) som om det vore olika saker. Begrepp för nulägesanalys används inte alls, men är kanske det som i dokumentet egentligen avses med 'nulägesbeskrivning'. Denna inkonsekvens och otydlighet i begreppsanvändningen kan skapa förvirring då det inte tydligt framgår vilken betydelse man tillskrivit olika begrepp.

På flera ställen kan vi se att rubriker i dokumenten efterfrågar en sak medan underrubriker och stödfrågor efterfrågar något annat. Exempelvis finns det en rubrik 'målkriterier' (dokument 2) där det i underrubriken frågas efter effekter i barngruppen. I stödfrågorna som följer efterfrågas effekter i barngruppen och

vad barnen ska lära och utveckla förståelse om, dessutom efterfrågas förskolepersonals undervisningsstrategier, förhållningssätt och vad som ska förändras i undervisningen. Återigen kan vi se att det råder oenighet i vad begreppen står för. Målkriterier likställs med effekter och dessutom efterfrågas ett genomförande i relation till effekterna - allt under samma rubrik. Vår tolkning är att man med hjälp av underrubriker och stödfrågor försöker hjälpa användaren att förstå vad som avses med aktuell del av materialet. När det inte är en konsekvent begreppsanvändning riskerar det dock snarare att leda till ytterligare otydlighet.

Sammanfattningsvis visar dokumenten på en omfattande men inkonsekvent begreppsanvändning vilket bidrar till en otydlighet i vad som förväntas i dokumentationen. Vår tolkning är att begrepp som tidigare införts i olika sammanhang får leva kvar med intentionen att koppla samman tidigare processer med pågående. Dock riskerar det att leda till olika tolkningar av begrepp som kan skapa hinder i den gemensamma processen kring SKA.

Diskussion

Vår övergripande slutsats är att förskolornas strukturer och stödstrukturer är alltför omfattande och begreppstäta för att underlätta ett kvalitetsutvecklande arbete i praktiken. Utifrån resultat och slutsats väljer vi först att diskutera hur strukturer och stödstrukturer påverkar kvalitetsarbetet mot ett visst innehåll. Därefter problematiseras begreppsanvändning.

Resultatet visar att strukturer och stödstrukturer påverkar dokumentationen till att ett specifikt innehåll synliggörs och därmed riskeras andra delar av utbildningen att hamna i bakgrunden, vilket också stöds av Severinsson och Elfström Pettersson (2019, 2022).

Eidevald (2017) lyfter styrdokumentens tolkningsbarhet som både möjligheter och hinder. Det finns en stor frihet för rektor att leda arbetet mot förbättringar som bygger på en gedigen nulägesanalys av verksamheten. Det finns också en risk att arbetet sker utan nulägesanalys och att det istället influeras av andra faktorer, som till exempel huvudmannens kompetensutvecklingsinsatser eller andra samhällstrender som inte utgår från en analys av nuläget. Olika tolkningar av lagtexten kan innebära att viktiga delar av utbildningen inte lyfts upp för granskning och förbättring, vilket kan begränsa barnens möjligheter att tillgodogöra sig denna. I resultatet ser vi att det systematiska kvalitetsarbetet fokuserar undervisning vilket kan leda till att endast en del av verksamheten synliggörs och granskas. Detta fokus innebär också att det till stor del är

förskolepersonalen som genomför kvalitetsarbetet och att rektors roll är osynlig. Om strukturer och stödstrukturer inte tydliggör rektors roll och arbete i SKA riskeras andra viktiga förutsättningar för kvalitetsförbättring gå förlorade.

När strukturer och stödstrukturer är omfattande, vilket synliggörs i resultatet, kan det i värsta fall leda till en allt för stor upptagenhet kring dokumentationsarbete. Bornemark (2018) belyser att alltför stort fokus på dokumentation kan leda till en "förpappring" av förskolepersonalens arbete. Risken är att dokumentation ses som viktigare än det konkreta arbetet med barnen. Ett kritiskt förhållningssätt till det systematiska kvalitetsarbetet är av betydelse för att undvika att två världar skapas, en "praktikvärld" och en "pappersvärld". Att hitta en balans mellan förskolepersonalens dokumentationsarbete och konkreta arbete med barnen är därför en viktig del av rektors ledarskap.

I resultatet synliggörs att det i strukturer och stödstrukturer finns en begreppstäthet och olika förståelse för begrepp. Vi ser att detta kan skapa hinder i det systematiska kvalitetsarbetet. Olika förståelse för begrepp kan leda till missförstånd och en otydlighet i arbetet. Virtanen (2018) påpekar att en användning av teoretiska begrepp kan upprätthålla en maktordning ifall dessa blir överordnade yrkesprofessionens begrepp. Teoretiska begrepp som används behöver integreras med redan använda begrepp, för att skapa en gemensam förståelse för dem och därmed stärka förskoleprofessionens ägarskap av ett kvalitetsarbete. Vi menar även att förståelsen för begrepp styr vad som lyfts fram i SKA-processen. En risk med att använda många olika begrepp för samma sak kan leda till att onödig tid läggs på att bearbeta och förstå de olika begreppen, istället för att fokus läggs på innehållet i kvalitetsarbetet. Bornemark (2018) problematiserar att för mycket tid används till arbetsuppgifter som inte direkt är kopplade till exempelvis barns lärande och utveckling. Vi menar att språket är ett viktigt verktyg i det systematiska kvalitetsarbetet. När förskolepersonal använder sig av gemensamma begrepp kan det bidra till att de i större omfattning tolkar, värderar och resonerar kring samma saker, men också att de förstår varandra bättre. Dessutom bidrar ett gemensamt yrkesspråk till att utveckla professioners yrkeskompetens (Colnerud & Granström, 2002). Därför är det av betydelse att begränsa och förtydliga de begrepp som finns i strukturer och stödstrukturer.

Lärdomar

Vi vill dela med oss av en del lärdomar, som är tillämpbara på alla nivåer i det systematiska kvalitetsarbetet. Vi har exempelvis insett att strukturer och

stödstrukturer som erbjuds som stöd i kvalitetsarbete inte kan ses som neutrala utan snarare anger hur kvalitet i verksamheten ska tolkas. Det innebär att det man väljer att lyfta fram i stödstrukturerna kommer att få ett stort värde i verksamheten oavsett om det är väsentligt eller ej.

Vi ser också att det är av betydelse att avgränsa mängden begrepp och säkerställa att alla har en gemensam förståelse för dem. Om det finns för många begrepp kan det bli förvirrande och leda till missförstånd.

En annan viktig lärdom är att omfattande stödstrukturer kan leda till ökad komplexitet, vilket kan försvåra för verksamheten att förstå och implementera kvalitetsprocesserna. Det kan också leda till att det blir svårare att identifiera och åtgärda problem. Dessutom kan det innebära att verksamheten måste prioritera mellan olika aktiviteter och kanske inte kan fokusera lika mycket på andra viktiga områden.

En sista lärdom vi vill dela med oss av är vikten av tydlighet och ansvarsfördelning mellan olika nivåer. Varje nivå har sin roll i det systematiska kvalitetsarbetet och alla behöver veta vilka krav och förväntningar som finns på dem. Det finns annars en risk att arbetet förskjuts i endera riktning.

Referenser

- Berntsson, P. (1999). Förskolans läroplan och förskollärayrkets professionalisering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4(2), 199–212.
- Biesta, G. (2011). *God utbildning i mätningens tidevarv*. Liber.
- Bornemark, J. (2018). *Det omätbaras renässans: en uppgörelse med pedanternas världsherravälde*. (Första upplagan). Volante.
- Bjervås, L-L. (2021). Dokumentation och systematiskt kvalitetsarbete - en forskningsöversikt. I A. Emilsson & L-L. Bjervås (Red), *Dokumentation i förskolan. Att bygga luftslott eller borge för kvalitet?* Studentlitteratur.
- Colnerud, G. & Granström, K. 2002. *Respekt för lärarprofessionen : om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Liber.
- Elfström Pettersson, K. (2019). How a template for documentation in Swedish preschool systematic quality work produces qualities. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 20(2), 194 – 206. <https://doi.org/10.1177/146394911875871>
- Eidevald, C. (2017). *Systematiska analyser för utvärdering och utveckling i förskolan: Hallå hur gör man?*. Liber.
- Emilsson, A., Bjervås, L-L. & Karlsudd, P. (2021). Introduktion. I A. Emilsson & L-L. Bjervås (Red), *Dokumentation i förskolan. Att bygga luftslott eller borge för kvalitet?* Studentlitteratur.Lindgren
- Engdahl, I. & Eidevald, C. (2018). Introduktion till temanummer om undervisning i förskolan. *Nordisk senter for barneforskning. Institutt for pedagogikk og livslang læring Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, 36(3–4), 5–19.
- Englund, T., Forsberg, E. & Sundberg, D. (2012). Introduktion - Vad räknas som kunskaper. I T. Englund, E. Forsberg & D. Sundberg (Red), *Vad räknas som kunskap? Läroplansteoretiska utsikter och inblickar i lärarutbildning och skola* (s. 5–17). Liber.
- Hirsh, Å. (2020). *Relationellt ledarskap i klassrummet: så skapas magi*. Natur & Kultur.
- Hundeide, Karsten (2001): *Vägledande samspel: handbok till ICDP, International Child Development Programmes*. Stockholm: Rädda barnen
- Kang, J. & Walsh, D. J. (2018). Documentation as an integral part of teaching: early childhood teacher's systematic search for good teaching. *Journal of Early Childhood teacher Education*, 39(4), 262-277.

- Lindgren, A-C. (2020). *Med uppdrag att dokumentera de yngsta barnens lärande. En verksamhetsteoretisk analys av förskolors dokumentation*. Licentiat-uppsats.. Malmö universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404546/FULLTEXT01.pdf>
- Lindgren Eneflo, E. (2014). *Dokumentationens dilemman: förskollärare samtalar om pedagogisk dokumentation*. Licentiat-uppsats. Umeå universitet: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:763971/FULLTEXT01.pdf>
- Lindroth, F. (2018). *Pedagogisk dokumentation – en pseudoverksamhet?: Lärarnas arbete med dokumentation i relation till barns delaktighet*. Licentiat-uppsats.. Linneus University Press. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1171087/FULLTEXT01.pdf>
- Löfdahl Hultman, A., Folke-Fichtelius, M. & Löfgren, H. (2015). *Synliggörande, dokumentation och en förändrad lärarprofession i förskolan*. Vetenskapsrådet Resultatdialog. Vetenskapsrådet.
- Partanen, P. (2019). *Att utveckla förmågor på vetenskaplig grund i skolan*. Skolutvecklarna Sverige
- Severinsson, S. & Elfström Pettersson, K. (2022). Dokumentation i förskola och skola – för vem och varför? *Venue*. Nr 22:2022 <https://doi.org/10.3384/venue.2001-788X.4118>
- Skolforskningsinstitutet, Statens skolinspektion, Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2020). *Redovisning av uppdrag till skolmyndigheterna om kvalitet och likvärdighet*. U2020/00734/S. <https://www.skolfi.se/wp-content/uploads/2020/09/Regeringsredovisning-av-uppdrag-till-skolmyndigheterna-om-kvalitet-och-likv%C3%A4rdighet-U2020-00734-S.pdf>
- Skollag (2010:800). Sveriges riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/
- Skolverket (2015). *Systematiskt kvalitetsarbete i praktiken. Stödmaterial*. Skolverket.
- Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan*. Fritzes.
- Vallberg Roth, A-C. (2022). Flerstämmig kvalitet. I G. Åsén (Red), *Perspektiv på systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. Liber.

Virtanen, M. (2018). *Förskolans dokumentations- och bedömningspraktik: en diskursanalys av förskollärares gemensamma tal om dokumentation och bedömning*. Licentiatavhandling: Linnaeus University.